

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 7/1973-74 med anledning av landskapsstyrelsens framställning till Landstinget med förslag till

1) landskapslag angående ändring av landskapslagen om grunderna för skolväsendet, och

2) landskapslag om ändring av landskapslagen angående indragning av mellanskolan vid Ålands lyceum.

Landstinget har inbegärt kulturutskottets utlåtande över ovannämnda framställning. Med anledning härav får utskottet, som i ärendet hört utbildningschefen Lennart Wingvist och lagberedningschefen Sune Carlsson, anföra följande:

Då Landstinget den 10 januari 1974 hemställde att landskapsstyrelsen från främst pedagogisk och ekonomisk synpunkt måtte undersöka möjligheterna för en ändring av grundskollagen så, att landskapet för grundskolans högstadium kunde utgöra ett eller flere distrikt, hade kulturutskottet yttrat att strävandena i denna riktning var att se ur tre motiv: a) kommunernas självbestämmanderätt, b) ekonomiska aspekter och c) pedagogiska omständigheter.

Kulturutskottet har nu behandlat ovannämnda framställning, och ånyo haft anledning att ingående diskutera främst distriktsindelning av grundskolans högstadium. Utskottet har härvid enhälligt stannat för det i framställningen ingående förslaget att landskapet för grundskolans högstadium kan indelas i distrikt som omfattar en eller flere kommuner. Även om ovannämnda tre motiv härvid ej med säkerhet kommer att tillgodoses, har utskottet funnit det realpolitiskt nödvändigt att denna möjlighet blir intagen i grundskollagen. Samtidigt konstaterar utskottet att ingen tid finnes att förlora, då övergången till ordinarie grundskola i landskapet sker från och med ingången av inkommande augusti månad. Tvärtom har utskottet funnit att alla resurser bör anlitas för att detta mål skall uppnås och att härvid föreliggande lagförslags skyndsamma handläggning är av nöden. Särskilt ur synpunkten av den kommunala självbestämmanderätten har utskottet omfattat även de i framställningen ingående motiveringarna vad gäller distriktsindelningsfrågan.

Kulturutskottet har även behandlat frågan om en högstadieskola i skärgården och önskar i anledning därav göra följande uttalande.

Utvecklingen i skärgården har under en följd av år kännetecknats av stagnation, för att inte tala om en ren tillbakagång. Många beaktansvärda initiativ från såväl den offentliga som den privata sektorns sida har gjorts, som delvis kunnat bryta den negativa trenden.

Icke desto mindre torde skärgården som region i dag stå inför ett vägskäl. Därför måste varje punktinsats till dess fördel mycket seriöst övervägas.

Bland annat mot denna bakgrund har det varit relativt lätt för kulturutskottet att inta en positiv grundhållning till en högstadieskola i skärgården. Enligt utskottets förmenande borde befintliga möjligheter i Kumlinge kommun utnyttjas. Utskottet omfattar därför för sin del på sikt i stort de tankegångar om en konkret distriktsindelning som framkommer under punkt 4.7.2 i den samordnande planen för grundskolans högstadium som koordineringsgruppen för Ålands högstadieskolekonomisk utvärdering utarbetat. Utskottet framhåller därför för sin del önskvärdheten av att omedelbart sådana åtgärder vidtas som går ut på bildandet av en högstadieskola i skärgården. Härigenom frisläpps de ungefärligen motsvarande medel som skulle åtgå till byggande av internat på fasta Åland. Utskottet anser detta vara en klart ändamålsenligare omplacering av kapitalet då ju en skärgårdsskola förutom sin allmänna stimulansinverkan på regionen kan tjänstgöra som allaktivitetshus med allt vad detta innebär i form av trivsel och andlig stimulans. En naturlig följd härav skulle även vara en utbyggnad av den interna skärgårdstrafiken.

Från allmänhetens sida har farhågor uttalats om svårigheten att erhålla tillräckligt kvalificerad arbetskraft till en eventuell skärgårdsskola. Utskottet finner, efter fackmannahörande, en sådan farhåga överdimensionerad, även om utskottet givetvis ser som en nödvändighet att kvaliteten på undervisningen blir likvärdig med övriga högstadieskolors.

Utskottet finner skäl framhålla, att dess synpunkter lättast kan realiseras med berörda kommuners egen positiva hållning till frågan. Då detta är en fråga som inte enbart intimt sammanhänger med skärgårdens utveckling utan framför allt med de därstädes befintliga barnens bästa, finner utskottet anledning mana till ökad endräkt kring denna fråga i skärgården. Utskottet skulle därför finna det olyckligt om realiserandet av en skärgårdsskola förföll på grund av tvedräkt i skärgården i all synnerhet som den allmänpolitiska inställningen i övrigt torde anamma de aspekter som kulturutskottet ovan försökt anlägga.

Utskottet finner det sålunda ändamålsenligt att för högstadieskolans genomförande i skärgården stadgandena i 3 § grundskollagen kommer

till tillämpning och att landskapsstyrelsen inom den korta tidsrymd som står till buds vidtar erforderliga snabba åtgärder för införande av i paragrafen avsedd experimentsskola i Kumlinge under en övergångstid. Befinnes förutsättningarna för eget högstadiedistrikt i skärgården föreligga kan sådant distrikt sedan med lätthet bildas. Utskottet förordar att landskapet tillsammans med skärgårdskommunerna sköter undervisningen. På så sätt kan den ekonomiska delen av skolväsendet garanteras och drabbar inte de små skärgårdskommunerna oskäligt hårt. Likaså torde garantier för lärar- och läromedelsfrågornas kvalitet säkras.

Vad gäller framställningen i övrigt konstaterar utskottet följande:

Med tanke på det stigande skattörepriset i kommunerna omfattar utskottet den föreslagna multiplikatorn 7 motsvarande 14,3 penni då nivån redan är eller snart torde bli denna.

Frågan om eleverpresentation i grundskolrådet har ingående diskuterats. Av hänsyn till detta råds enbart rådgivande men ej beslutande befogenheter, har utskottet ej fäst särskild vikt vid elevrepresentanternas ålder. Dock har utskottet i enlighet med vad ovan anförts beslutat låta bero vid landskapsstyrelsens förslag av hänsyn till att lagen måtte få möjligast skyndsamma och säkra behandling. I fråga om tillsättande av grundskolråd har utskottet diskuterat en sådan ändring i 23 § att grundskolråd kan, men ej måste tillsättas, på så sätt att finns ej grundskolråd fungerar förbundsstyrelsen eller vederbörande skolnämnd såsom grundskolråd vari elevrepresentanter skulle ingå på motsvarande sätt och med enahanda rättigheter. Utskottet har dock i detta skede gått på samma linje som i framställningen.

För att trygga det nuvarande högstadiedistriktets tjänstemäns anställningsförhållande föreslår utskottet komplettering av övergångsbestämmelserna såsom om tjänstemän i övrigt är stadgat.

Vad gäller det andra lagförslaget om ändring av landskapslagen angående indragning av mellanskolan vid Ålands lyceum omfattar utskottet det föreslagna så att eleverna i mellanskolan blir jämställda med eleverna i högstadieskolorna.

Detaljmotivering.

18 §. Den möjlighet till distriktsindelning som nu föreslås bör anses flexibel. Inslaget av kommunal bestämmanderätt bibehålls samtidigt som möjligheter till samarbete anvisas. Härjämte är nödiga tvångsmedel intagna i gällande 17 § ifall samarbete ej kan etableras.

22 §. Den föreslagna skolsekreteraren kommer att inneha en betydelsefull och viktig post. Utskottet ämnade föreslå införande av benäm-

-4-

ningen skoldirektör. Dock förekommer tjänstebenenämningen "direktör" mycket sparsamt i landskapets kommunala administration, varför utskottet i enhetlighetens namn lät sig nöja med det som landskapsstyrelsen föreslagit.

23 §. Av förbiseende är paragrafens föreslagna ändring för vidsträckt. 2 och 3 mom. bör bibehållas. Denna korrigerings framgår av ingressen.

I fråga om elevrepresentationen föreslår utskottet såsom hemställning att landskapsstyrelsen måtte inkomma med utredning och eventuellt påkallad separat framställning vad gäller elevernas rösträtt i grundskolorrådet.

Med hänvisning till det anförda får utskottet värdsamt föreslå att Landstinget måtte antaga det första lagförslaget med följande ändringar:

L a n d s k a p s l a g

angående ändring av landskapslagen om grunderna för skolväsendet.

I enlighet med Landstingets beslut ändras 18 § 2 och 3 mom., 22 § 23 § 1 mom., 28 § 2 mom. och 33 § landskapslagen den 2 juli 1970 om grunderna för skolväsendet (28/70) av dessa sådant 18 § 3 mom. lyder i landskapslagen den 28 november 1973 (66/73) såsom följer:

Vid övergången till grundskola skall lärartjänst vid medborgarskola indragas och ombildas till motsvarande tjänst vid högstadieskola. Innan i 18 § 2 mom. avsett distrikt eller kommun övertagit förvaltningen av högstadieskolor, skall beslut rörande ombildning av lärartjänster fattas av förbundsfullmäktige för det kommunalförbund som

bildats genom 18 § 2 mom. i dess tidigare lydelse.

Ändras distriktsindelningen för grundskolans högstadium äger lärare vid grundskola som inrättats av det kommunalförbund varom stadgas i 18 § 2 mom. i dess tidigare lydelse rätt att kvarstå i sin tjänst.

Åtgärder för denna lags verkställighet kan vidtagas före lagens ikraftträdande.

att Landstinget måtte antaga det andra lagförslaget oförändrat; samt

att Landstinget måtte hemställa hos landskapsstyrelsen om en undersökning av möjligheterna att elevrepresentanterna i grundskolorna måtte ges rösträtt samt till Landstinget inkomma med härav föranledd framställning med förslag till lagändring.

Mariehamn, den 10 maj 1974.

På kulturutskottets vägnar:

Göran Fagerlund
ordförande

Gunnar Jansson
sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordföranden Fagerlund (delvis) vice ordföranden Viktor Arvidsson samt ledamöterna Nils Karlsson, William Nordlund (delvis), Göte Sundberg (delvis) ävensom ersättaren Göran Bengtz (delvis).